

Nollasubjekttilauseiden luontevuus suomenoppijoiden näkökulmasta

MIKAEL VARJO,
HANNA JOKELA

Turun yliopisto

Tiivistelmä. Tutkimme kyselytestin avulla sitä, miten edistyneet S2-oppijat tunnistavat erilaisia nollasubjekttilauseita ja missä määrin S2-vastaaajien nollasubjektikäsityksissä voi havaita kiteytymistä. Koska nollapersoonalla ei ole omaa kieliopillista tunnusta toisin kuin esimerkiksi (yksipersoonaisella) passiivilla, pyrimme selvittämään, millaiset nollasubjekttilauseet ovat edistyneen tason S2-oppijoiden mielestä luontevimpia. Samalla testaamme erilaisen kyselytehtävien toimivuutta ja niiden hyötyjä oppijankielen tutkimukselle.

Nollapersoonaa saa usein esimerkiksi S2-oppikirjoissa passiivia vähemmän huomiota, mikä saattaa johtua siitä, että sen lähestyminen on spesifien muotopiirteiden puuttumisen takia vaikeaa. Tästä on seurannut tietynlaisten nollapersoonalauseiden, esimerkiksi modaaliverbin sisältävien lauseiden, korostuminen S2-opeutuksessa. Koska nollapersoonaa (ja nollasubjekti) on kuitenkin ilmiönä frekventti sekä arkipuheessa että akateemisissa teksteissä, on sen tunnistaminen ja käyttöyhteyksien hallinta oleellista myös oppijankielelle.

Kyselytestissä on hyödynnetty puhutun kielen aineistosta tehtyä korpus tutkimusta. Tulokset viittaavat siihen, että nollasubjekttilauseiden tulkinta on S2-oppijoille usein haastavaa ja nollasubjekttilauseiden luontevuuden tulkintaan vaikuttaa etenkin

verbisemantiikka, ei esimerkiksi lauseen konstituenttien keskinäinen järjestys.

Avainsanat: ilmisubjektittomuus; nollapersoona; kyselytesti; oppijansuomi; verbisemantiikka

1. Johdanto ja tavoitteet

Nollasubjekti on osa nollapersoonaksi kutsuttua ilmiötä, jossa ilmipanemattoman lauseenjäsenen tulkitaan viittaavan keneen tahansa, usein myös puhujaan itseensä. Tyypillisin nollapersoonatulkinta on juuri subjektittomissa lauseissa kuten virkkeessä *Jos myöhästyy viimeisestä junasta, joutuu seuraavaa odottamaan aamuun asti.* (VISK: s.v. *nollapersoona.*) Tutkimuksessamme vertaamme toisiinsa edistyneiden suomenoppijoiden ja äidinkielen verrokkiryhmän käsityksiä nollasubjekttilauseiden hyväksyttävyydestä ja luontevuudesta kyselytestin avulla. Edistyneillä oppijoilla tarkoitamme taitotasoltaan vähintään B1-tasoisia (CEFR 2018) oppijoita, joilla on ainakin jonkin verran kokemusta suomenkielisestä kieliympäristöstä Suomessa. Nollapersoona on erotettava anaforisesta nollasta (VISK: s.v. *nolla-anafora*), jota tässä tutkimuksessa ei tarkastella.

Nollapersoona ja yksipersoonainen passiivi ovat suomen kielen persoonajärjestelmään kuuluvia ilmaustyyppejä, joiden ilmipanematon jäsen ymmärretään ihmisviitteiseksi. Passiivia on joskus kutsuttu suomen kielen 4. persoonaksi (Tuomikoski 1971), ja myös nollapersoonan on katsottu kuuluvan osana suomen persoonajärjestelmään (esim. Hakulinen 1987; Helasvuo & Laitinen 2006). Kuitenkin esimerkiksi S2-opetuksessa ja -oppikirjoissa nollapersoona vaikuttaa jäävän usein sivurooliin passiiviin verrattuna (Seilonen 2013: 48), mikä johtunee erityisesti siitä, että nollapersoona on ilmiönä monisyisempi ja spesifin morfologisen tunnuksen puuttumisen takia vaikeammin lähestyttävä.

Vaikka nollapersoona ja passiivi ovat molemmat referenssiltään avoimia (Helasvuo & Vilku 2008: 227), ovat ne kuitenkin

persoonajärjestelmän osina hyvin erilaisia, mikä näkyy esimerkiksi niiden viittausalasta: edellinen viittaa tarkoitteeseensa distributiivisesti, jälkimmäinen puolestaan kollektiivisesti (mt.). Käyttöfrekvenssiltään nollapersoonaa ja passiivi ovat erityisesti puhutussa kielessä hyvin lähellä toisiaan: Arkisyn-korpuksessa passiivin osuus kaikista lausumista on 4,5 %, kun taas nollasubjekttilauseiden osuus on 3,7 %.¹ Tässä mielessä nollapersoonan puuttuminen kielenoppijan repertoaarista tai sen puutteellinen tunnistaminen ja hallitseminen rajoittavat oleellisesti oppijan kielellistä kompetenssia. Oppijan kannalta on mielekästä, että hän tutustuu syntyperäisten tavanomaiseen kielenkäyttöön (Lauranto 1995). Koska nollasubjektilla on paikkansa sekä arkipuheessa että akateemisissa teksteissä, on ilmiön kohdekielen mukainen tunteminen ja hallinta tärkeää taitotasolta toiselle siirtymisessä.

Ilmisubjektittomia ja agentittomia lauseita suomenoppijoiden kielessä on tutkittu jonkin verran (Siitonen 2000; Seilonen 2013), mutta systemaattinen aineistopohjainen vertailu natiivien valintoihin on ollut vähäistä. Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää kyselytestin avulla sitä, miten hyvin edistyneet S2-oppijat tunnistavat erilaisia nollasubjekttilauseita ja suosivat niitä kielenkäytössä. Pyrimme myös selvittämään, missä määrin S2-vastaaajien nollasubjektikäsitelyssä on havaittavissa kiteytymistä. Nollapersoonalla ei ole kieliopillisena ilmiönä omaa tunnusta toisin kuin esimerkiksi passiivilla, vaan tunnuspiirteiden joukko on hyvin kirjava (esim. VISK § 1347–1349), joten tarkastelemme sitä, erottuuko nollasubjekttilauseiden joukosta jokin homogeeninen ryhmä, jonka lauseet S2-vastaaajat hahmottavat muita luontevammiksi eli prototyyppisemmiksi (vrt. Siitonen 2000). Mikäli tällainen ryhmä havaitaan, voidaan sen ajatella vahvistavan käsitystä kielenoppimisesta käyttöpohjaisena prosessina, jossa oppijat omaksuvat kielellisiä rakenteita niin kutsuttuina könttinä, jotka muodostavat pohjan abstrahoituneille muodon, merkityksen ja käytön kimpuille eli konstruktiolle (ks. Ellis 2002; Leino 2003; Gries & Wulff 2005; Reiman 2011).

¹ Yksipersonaisen passiivin *me*-käyttö on rajattu eksplisiittisten tapausten osalta pois), samoin nollasubjekttilauseista nesessiiviset tapaukset.

Kyselytestissä käytettyjen nollasubjekttilauseiden luontevuus on validoitu teettämällä kysely myös ensikielisillä suomen puhujilla. Tämä S1-vastaajien aineisto toimii samalla vertailukohtana S2-vastauksille. Aineisto on kerätty S1- ja S2-opiskelijoiden kursseilla. Kyselytestin tehtävien nollasubjekttilauseet ovat valikoituneet pääasiassa aiemman tutkimuksen perusteella (ks. luku 3.1), ja tehtävätyyppien muotoilussa on hyödynnetty puhutun kielen aineistosta tehtyä korpustutkimusta nollasubjekttilauseiden ja avoimen yksikön toisen persoonan eroista (Varjo & Suomalainen 2018). Tutkimuskysymyksemme ovat:

Tehtävä 1 (T1)

1. Miten S2- ja S1-vastaukset eroavat toisistaan?
2. Millaisia nollasubjekttilauseita S2-vastaajat pitävät luontevimpina? Mitkä piirteet mahdollisesti yhdistävät näitä lauseita?

Tehtävä 2 (T2)

3. Miten S2- ja S1-vastaukset eroavat toisistaan?
4. Mitkä tekijät voivat selittää havaittuja eroja?

2. Ilmiön taustaa

2.1. Nollasubjekti ja nollapersoona

Nollasubjektin nimitys ja käsitys sen asemasta suomen persoonajärjestelmässä on vaihdellut (ks. koonti esim. Jokela 2012). Nollapersoona-termiä on alkanut vakiinnuttaa käyttöön Laitinen (1995), ja usein nollasubjekti-termiä käytetään erotukseksi nollapersoonasta silloin, kun tarkastellaan nimenomaan subjektin asemassa olevia nollia (VISK). Tässä tutkimuksessa keskitymme sellaisiin nollasubjekteihin, joiden nolla on (muoto- ja merkityspiirteiltään) nominatiivisubjekti. Emme siis tarkastele esimerkiksi nesessiivirakenteita, joiden genetiiviargumentti on usein nolla (Jaakola 2003: 167).

Laitinen (1995) pitää modaaliverbejä kaikkein sopivimpina nollapersoonan predikaattiverbeinä. Tähän viittaavat myös aineistopohjaiset tutkimukset (Jokela 2012; Löflund 1998), mutta etenkin puhutun kielen

korpuspohjaisella tutkimuksella voidaan täydentää kuvaa nollasubjektin ominaisuuksista (Varjo 2019). Nollapersoonalauseessa verbin edellä on tavallisesti ajan-, paikan-, välineen- tai tavanilmaus, joka määrittelee ne ehdot, joiden vallitessa asiointi toteutuu. Agentiiviset verbit esiintyvät nollasubjektilauseissa rajallisesti (Laitinen 1995: 339–340). Nollapersoonaan onkin usein liitetty vaikutuksenalaisuuden protopatienttinen rooli-implikaatio (Laitinen 2006: 213). Tietyissä kieliopillisissa konteksteissa nollapersoonaa voi esiintyä myös agenttiivisten verbien kanssa. Tällainen konteksti on mm. ehtoa ilmaiseva yhdyslause (*jos–niin*-kehys), johon sopivat rajoituksetta kaikki verbit (Laitinen 1995: 339–340; Vilkuna 2000: 142; Laitinen 2006: 212). Puhutun kielen aineistosta tehdyssä korpus-tutkimuksessa on kuitenkin havaittu, että agenttiivisten, ei-agenttiivisten ja modaalisten verbien esiintymisjakaumat ovat keskenään melko tasaisia, mutta ne vetävät puoleensa erilaisia kieliopillisia piirteitä ja muodostavat näin erilaisia funktionaalisia ryhmiä (Varjo 2019).

2.2. Nollapersoonaa ja suomenoppijat

Suomen kielelle ominaiset ilmisubjektittomat lauseet saattavat hämmentää esimerkiksi jotakin germaanista kieltä äidinkielenään puhuvaa oppijaa: suomessa on useita tapauksia, joissa subjekti ei ole pakollinen. Tällaisia ovat myös nollapersoonalauseet. (Siitonen 2007: 279.)

Seilonen (2013) tutkii eri taitotasojen oppijansuomen epäsuoria henkilöviittauksia, joihin hän lukee passiivin, nollapersoonan, geneerisen yksikön 2. persoonan ja geneerisesti käytetyn *ihminen*-ilmauksen. Opintojen alkuvaiheessa käytetyin epäsuoran henkilöviittauksen keino on nollapersoonaa (Seilonen 2013: 118). Nollapersoonan käyttö näyttää aikuisilla suomenoppijoilla lisääntyvän B2-taitotasoon asti ja vastaavasti passiivin B2-tasoon tai C1-tasoon asti (Martin ym. 2010: 72; Seilonen 2012: 202). Seilonen (2013: 192) arvelee, että nollapersoonaa omaksutaan käyttöpohjaisesti suomenkielistä ympäristöä havainnoimalla: ensin otetaan käyttöön ympäristössä tutuimmat ja frekventimmät tapaukset, kuten modaaliverbilliset nollasubjektilauseet. Seilonen (mts. 194) pitää

tärkeänä, että nollapersoonaa käsitellään alusta asti sille luonnollisissa käyttökonteksteissa. Onkin kiinnostavaa ja tarkoituksenmukaista selvittää, miten oppijat hahmottavat paitsi modaaliverbilliset myös muut nollasubjekttilauseet ja millainen kokonaiskuva heillä on nollasubjektin käyttöehdoista.

Siitonen (2000) tarkastelee äidinkielisten suomenpuhujien ja suomenoppijoiden nollapersoonalauseen käyttöä lausetestin avulla. Hänen testilauseissaan oppijoiden ensisijaisesti suosimat ilmaukset eivät ole samoja kuin äidinkielisten suomenpuhujien valitsemat ilmaukset, joskin joissain tapauksissa äidinkielisten ja ei-äidinkielisten puhujien valinnat ovat lähellä toisiaan.

Siitonen (2000: 161) olettaa oppijoiden välttävän omissa tuotoksissaan “liian epämääräiseltä” tuntuva nollapersoonalauseita. Frekventeissa ja idiomaattisissa tapauksissa (*saa nähdä*) oppijat käyttävät nollapersoonalauseita samantyyppisesti kuin äidinkielistet puhujat. Suomenoppijoiden tuotokset ovat kuitenkin hyvin erilaisia sellaisissa tapauksissa, joissa äidinkielistet valitsevat luontevimmin nollapersoonalauseen mutta lause ei ole frekventti (*Siinä viettää mukavasti koko illan*).

Aiempi tutkimus osoittaa, että tekijän hahmottaminen ja agentin puuttuminen voivat olla hankalia oppijoille. Edistyneillä oppijoilla akateemisissa teksteissä ja kompleksisissa rakenteissa agenttiivisuhteet tuottavat ongelmia ja vaikeuttavat transitiivisten ja intransitiivisten verbien erottamista (esim. *parit nähdä – näkyä ja jäädä – jättää*; Martin & Siitonen 2012: 397). Tässä tutkimuksessa emme tarkastele äidinkieltien mallien vaikutusta oppijoiden mahdollisiin ratkaisuihin. Luultavasti kuitenkin nollasubjektin kaltaisen rakenteen puuttuminen oppijan äidinkielestä voi vaikuttaa rakenteen omaksumiseen. Monien suomenoppijoiden ensikielissä käytetään geneerisiä pronomineja muodollisina subjekteina, ja muodollisen subjektin puuttuminen voi olla erikoisuus suomenoppijalle (Jokela 2017).

Nollapersoonan oletetaan sopivan hyvin geneerisiin ilmauksiin. Geneeristen ilmausten, kuten passiivin, hallintaa voi Martinin ym.

mielestä pitää kielitaidon indikaattorina. Ilmausten geneerisyys tai yleistyvyys mahdollistaa tekemisen tai tapahtumien kuvaamisen spesifioimatta agenttia, ja geneeristen ilmausten avulla kielenkäyttäjät voi saavuttaa abstraktimman tason kuin persoonaisia muotoja käyttämällä. (Martin ym. 2010: 71.)

2.3. Nollapersoona oppikirjoissa

Oppikirjoissa nollapersoonaa käsitellään useimmiten suomen kielen subjektittomuuden käsittelyn yhteydessä. Siitonen (2000: 158) huomauttaa, että S2-opetuksen perinteessä nollapersoona on yleensä jäänyt vähälle huomiolle. Seilosen mukaan (2013: 48–49) passiivi vaikuttaa korostuvan nollapersoonaan nähden, ja on mahdollista, että oppikirjoissa nollan mahdollisuutta ei kommentoida lainkaan. Koontitaulukko² nollapersoonan esiintymisestä ja esittelystä yhteensä kahdeksassa suomen kielen oppikirjassa löytyy Seilosen väitöskirjasta (mts. 49).

Nollapersoonaa käsitellään oppikirjoissa tavallisesti joko impersonaalisen rakenteena tai lausetyyppien yhteydessä geneerisenä rakenteena. Semanttisesti nollapersoonan kuvataan olevan impersonaalinen, kehen tahansa viittaava tai jonkin toiminnan mahdollisuutta ilmaiseva. Nollapersoonaesimerkeissä esiintyy useimmiten modaaliverbi. (Seilonen 2013: 49.) Oppikirjojen tekstikappaleita ja teoreettisia kuvauksia nollapersoonan esittelyn kannalta tarkastellut Seilonen (mt. 50) toteaa, että nollapersoonan käsittelyä on selvästi ollut usein hankala sijoittaa muiden rakenteiden käsittelyn yhteyteen. White (2010: 245) puolestaan listaa S2-oppijoille suunnatussa kieliopissaan ”geneeriset lauseet” (*Täällä voi opiskella suomea*) yhtenä subjektittomien lauseiden tyyppinä mm. passiivin ja sää ilmausten lisäksi. Oppikirjojen ja ehkäpä muidenkin nollasubjektin kuvausten perusteella voi arvella, että prototyyppiset,

² Koontitaulukosta puuttuu *Suomen mestari* -sarjan osa 3 (Gehring ym. 2019); tätä sarjaa käytetään laajalti ulkomaisten yliopistojen suomen kielen opetuksessa, suomalaisten yliopistojen kielitaito-opetuksessa sekä vapaan sivistystyön opetuksessa. Sen kappaleessa 2 käsitellään nollapersoona ja tekijän puuttumista.

esimerkiksi modaaliverbin sisältävät lauseet korostuvat ja hankalammin kieliopillis-semanttisiksi konstruktioiksi jäsentyvät nollasubjektillauseet jäävät vähäiselle huomiolle.

3. Aineisto ja menetelmät

3.1. Kyselytesti

Kyselytesti muodostuu kahdesta erityyppisestä tehtävästä. Tarkoituksena on selvittää paitsi edistyneiden suomenoppijoiden ja äidinkielisten puhujien eroja nollasubjektillauseiden luontevuuden tulkittamisessa myös erilaisten tehtävätyyppien toimivuutta ja hyötyjä oppijankielen tutkimukselle.

Kyselytestin ensimmäinen tehtävä koostuu 18 lausesarjasta, jotka on esitelty taulukossa 1. Kaikkien lausesarjojen pohjana on käytetty nollasubjektillausetta, josta sitten on muodostettu muut variantit eli yksikön 1. ja 2. persoonan muodot sekä yksipersonainen passiivi. Viidenneksi sarjaan on otettu niin kutsuttu mahdollisuusrakenne (*olla tehtävissä*), joka koostuu *olla*-verbistä ja pääverbin (*t*)*tAvissA*-nipputunnuksen sisältävästä muodosta (VISK § 1584). Nämä neljä varianttia toimivat täytelauseina, jotta testin tarkoitus ei paljastuisi testattaville, ja toisaalta vertailukohtina, joiden avulla voidaan todentaa erot nollasubjektillauseiden luontevuuden tunnistamisessa muihin variantteihin verrattuna. Mahdollisuusrakenne toimii myös lähtökohtaisesti toisena ääripäänä luontevuuden suhteen, sillä harvinaisuutensa vuoksi sitä ei voida pitää suomenoppijoille kovin tuttuna rakenteena. Mikäli verbi-taivutus vaikuttaa muihin lauseenjäseniin (esimerkiksi objektin sijaan passiivilauseessa), on tehty tarvittavat muutokset, jotta kaikki variantit ovat kieliopillisia.³

³ Mahdollisuusrakenteet poikkeavat lauseenjäsennykseltään muista lausesarjan varianteista siten, että transitiivisissa lausesarjoissa niissä ei ole objektia vaan subjekti – joissakin tapauksissa partitiivissa (esim. *Junassa on syötävissä omia eväitä*). Joissakin sarjoissa mahdollisuusrakenne voi myös olla suorastaan kieliopin vastainen, kuten intransitiivisen verbin sisältävä *Tänään on mentävissä elokuviin* (ks. VISK 1585).

TAULUKKO 1. Lausesarjat (T1)

1	<p>a. Hänet kyllä muistan. b. Hänet kyllä muistat. c. Hänet kyllä muistaa. d. Hänet kyllä muistetaan. e. Hän on kyllä muistettavissa.</p>
2	<p>a. Tätä tehtävää en voi käyttää tutkimuksessa. b. Tätä tehtävää et voi käyttää tutkimuksessa. c. Tätä tehtävää ei voi käyttää tutkimuksessa. d. Tätä tehtävää ei voida käyttää tutkimuksessa. e. Tämä tehtävä ei ole käytettävissä tutkimuksessa.</p>
3	<p>a. Lyhyen kirjan luen nopeasti. b. Lyhyen kirjan luet nopeasti. c. Lyhyen kirjan lukee nopeasti. d. Lyhyt kirja luetaan nopeasti. e. Lyhyt kirja on luettavissa nopeasti.</p>
4	<p>a. Rikkaat ihmiset tunnistan helposti. b. Rikkaat ihmiset tunnistat helposti. c. Rikkaat ihmiset tunnistaa helposti. d. Rikkaat ihmiset tunnistetaan helposti. e. Rikkaat ihmiset ovat tunnistettavissa helposti.</p>
5	<p>a. Työhakemuksen pystyn tekemään internetissä. b. Työhakemuksen pystyt tekemään internetissä. c. Työhakemuksen pystyy tekemään internetissä. d. Työhakemus pystytään tekemään internetissä. e. Työhakemus on tehtävissä internetissä.</p>
6	<p>a. Smoothien teen helposti sauvasekoittimella. b. Smoothien teet helposti sauvasekoittimella. c. Smoothien tekee helposti sauvasekoittimella. d. Smoothie tehdään helposti sauvasekoittimella. e. Smoothie on tehtävissä helposti sauvasekoittimella.</p>
7	<p>a. 50 euroa maksan hyvistä kengistä mieluusti. b. 50 euroa maksat hyvistä kengistä mieluusti. c. 50 euroa maksaa hyvistä kengistä mieluusti. d. 50 euroa maksetaan hyvistä kengistä mieluusti. e. 50 euroa on maksettavissa hyvistä kengistä mieluusti.</p>

8	<p>a. Torille kävelen nopeasti Tuomiokirkolta. b. Torille kävelet nopeasti Tuomiokirkolta. c. Torille kävelee nopeasti Tuomiokirkolta. d. Torille kävellään nopeasti Tuomiokirkolta. e. Torille on käveltävissä nopeasti Tuomiokirkolta.</p>
9	<p>a. Kiinaan tarvitsen viisumin. b. Kiinaan tarvitset viisumin. c. Kiinaan tarvitsee viisumin. d. Kiinaan tarvitaan viisumi. e. Kiinaan on tarvittavissa viisumi.</p>
10	<p>a. Kukille voisin antaa nyt vettä. b. Kukille voisit antaa nyt vettä. c. Kukille voisi antaa nyt vettä. d. Kukille voitaisiin antaa nyt vettä. e. Kukille olisi annettavissa nyt vettä.</p>
11	<p>a. Kirjaston parvekkeelta näen koko Turun. b. Kirjaston parvekkeelta näet koko Turun. c. Kirjaston parvekkeelta näkee koko Turun. d. Kirjaston parvekkeelta nähdään koko Turku. e. Kirjaston parvekkeelta on nähtävissä koko Turku.</p>
12	<p>a. Tänään menen elokuviin. b. Tänään menet elokuviin. c. Tänään menee elokuviin. d. Tänään mennään elokuviin. e. Tänään on mentävissä elokuviin.</p>
13	<p>a. Festivaaleille saan ottaa omat juomat. b. Festivaaleille saat ottaa omat juomat. c. Festivaaleille saa ottaa omat juomat. d. Festivaaleille saadaan ottaa omat juomat. e. Festivaaleille on otettavissa omat juomat.</p>
14	<p>a. Suomessa uskallan juoda hanavettä. b. Suomessa uskallat juoda hanavettä. c. Suomessa uskaltaa juoda hanavettä. d. Suomessa uskalletaan juoda hanavettä. e. Suomessa on juotavissa hanavettä.</p>

15	a. Välillä haluan vain olla hiljaa. b. Välillä haluat vain olla hiljaa. c. Välillä haluaa vain olla hiljaa. d. Välillä halutaan vain olla hiljaa. e. Välillä on haluttavissa vain olla hiljaa.
16	a. Junassa voin syödä omia eväitä. b. Junassa voit syödä omia eväitä. c. Junassa voi syödä omia eväitä. d. Junassa voidaan syödä omia eväitä. e. Junassa on syötävissä omia eväitä.
17	a. Koiran pesen huomenna. b. Koiran peset huomenna. c. Koiran pesee huomenna. d. Koira pestään huomenna. e. Koira on pestävissä huomenna.
18	a. Kuumalla säällä avaan ikkunan. b. Kuumalla säällä avaat ikkunan. c. Kuumalla säällä avaa ikkunan. d. Kuumalla säällä avataan ikkuna. e. Kuumalla säällä on avattavissa ikkuna.

Nollasubjekttilauseissa on käytetty erilaisia asiaintiloja koodaavia verbejä (ks. Pajunen 2001) siten, että psykologisiksi (psy) luokiteltavia verbejä on kuusi (lausesarjat 1, 4, 5, 9, 14 ja 15), modaalisia (mod) verbejä neljä (lausesarjat 2, 10, 13 ja 16), teko- (act) verbejä neljä (lausesarjat 6, 7, 17 ja 18), liike- (mov) verbejä kaksi (lausesarjat 8 ja 12) ja kommunikatio- (com) sekä perkeptioverbejä (per) yksi kumpaakin (lausesarjat 3 ja 11). Sanajärjestyksen varioimiseksi yhteensä 15 lauseessa on objekti-NP: kahdeksassa lauseessa tämä objekti-NP sijoittuu alkukenttään, seitsemässä loppukenttään (VISK § 1009). Niissä lauseissa, joissa objekti-NP on loppukentässä, on alkukentässä adverbiaali. Vastausten kontrolloimiseksi nollasubjekttilauseista kolme (12, 17 ja 18) on niin sanotusti mahdottomia (taulukoissa symbolina huutomerkki), eli ne kuvaavat asiaintilan, jossa edellytetään agenttiivista subjektia sellaisessa

lausekontekstissa, joka ei sisällä nollapersoonalle välttämättömiä ehtoja agenttiivisen luennan mahdollistamiseksi (ks. Laitinen 1995: 339–340).

Informanteja ohjeistettiin kiinnittämään huomiota lauseen luontevuuteen ja kieliopilliseen hyväksyttävyyteen. Heille annettiin käyttöön neliportainen mielipideasteikko (1 *Luonteva*, 2 *Ehkä ei-luonteva*, 3 *Ei-luonteva*, 4 *Virheellinen*), jonka vaihtoehdoista vain yksi ilmaisee vastaajan epävarmuutta. Tällä tavalla vastaajaa ei pakoteta tekemään valintaa ääripäiden välillä, ja toisaalta vältetään tietämättömyyttä ilmaiseva vaihtoehto. Jos lause on vastaajan mielestä kielioopin vastainen, hänen on mahdollista valita vaihtoehto 4, mutta tällöin vastaajalta pyydetään myös perustelua. Muista erillään on vaihtoehto *En ymmärrä lausetta*.

Luontevuuden käsite on kytketty vastaajien omaan kielitajuun eli siihen, voisivatko he itse kuvitella käyttävänsä lausetta jossakin yhteydessä. Ohjeistuksessa on painotettu sitä, ettei luontevuutta tulisi analysoida lauseiden sisällön, toisin sanoen todenperäisyyden perusteella. Näin yritetään ohjata vastaajien huomio lauseiden kieliopilliseen hyväksyttävyyteen kontekstittomuudesta huolimatta. Koska tehtävän tavoite on persoonakonstruktion kokonaisvaltainen luontevuuden arviointi, ei ohjeistuksessa ole mahdollista eksplisiittisesti pyytää vastaajia olemaan kiinnittämättä huomiota lauseenjäsennykseen (esim. objektin sijaan). Tätä pyrittiin kuitenkin ehkäisemään kertomalla, että lausesarjan lauseet eroavat toisistaan ainoastaan verbitaivutukseltaan.

Kontekstin merkitystä lauseiden luontevuutta selvittävässä kyselytesteissä on tutkittu runsaasti (esim. Schütze 2016: 148–157). Vaikka tehtävässä 1 ei lauseille ole annettu varsinaista kontekstia, voidaan saman sarjan muiden lauseiden kuitenkin ajatella muodostavan tietynlaisen analogiaan perustuvan kontekstin, johon informantti tukeutuu lauseiden luontevuutta arvioidessaan (vrt. Bever 1970: 346–347).

Tehtävä 2 on ensimmäistä kokeilevampi; pyrkimyksenä on päästä käsiksi vastaajien intuitiiviseen kielitajuun käyttämällä tehtävätyyppiä, jota esimerkiksi Bresnan (2007) kutsuu nimellä *100-split-task*. Tehtävä 2 sisältää yhteensä kahdeksan Arkisynistä poimittua arkikeskustelukatkelmaa, joissa vastaajien on tarkoitus jakaa 100 pistettä kahden

vaihtoehtoisen keskustelun jatkon kesken niiden luontevuuden mukaan. Katkelmien a-vaihtoehtona on avoin yksikön 2. persoona, b-vaihtoehtona taas nollasubjekti, ja ne on esitelty taulukossa 2. Keskustelukatkelmien valinnassa on huomioitu nollasubjektिलाuseiden ja avoimen yksikön 2. persoonan tilastollisesti merkitsevät erot, kuten tietyt semanttiset verbi-tyypit, konditionaali ja alkukentässä esiintyvät lausekkeet (objekti-NP ja adverbiaali) eli lauseen syntaktisten konstituenttien järjestys (Varjo & Suomalainen 2018).

TAULUKKO 2. Keskustelukatkelmat (T2)

1	<p>Maan omistaminen <i>Erkki:</i> Niin kun siin on semmone, mitä mä olen miettinyt nyt, että kun nyt jos loikataan siihen ulkomaalaisten... Kun ne ostaa täältä maata, niin kui mulla ois semmonen mielikuva, et → → a) jos <u>sä omistat</u> kunnasta kiinteistön niin <u>sä olet</u> sen kunnan jäsen. → b) jos <u>omistaa</u> kunnasta kiinteistön niin <u>on</u> sen kunnan jäsen.</p>
2	<p>CV:n kirjoittaminen <i>Toini:</i> Kyl me joskus koulus harjoiteltiin tekemään semmost, mut en mä oo koskaan joutunut oikeesti. <i>Masa:</i> Se on ihan sikahelpoo nyt. → → a) <u>Katsot</u> netistä vaan ohjeet ja <u>kirjoitat</u>, niin se on siinä. → b) <u>Katsoo</u> netistä vaan ohjeet ja <u>kirjoittaa</u>, niin se on siinä.</p>
3	<p>Hyvän perunamuusin salaisuus <i>Elli:</i> Muusi on onnistunut sen takia, että oli oikean sorttiset perunat siinä. Oli tota jauhoinen peruna. Jauhoinen peruna on punanen pussikoodi, ni siit tulee hyvä muusi, mutta → → a) jos <u>sä yrität</u> tehdä kiinteestä perunasta, ni ei tule hyvää. → b) jos <u>yrittää</u> tehdä kiinteestä perunasta, ni ei tule hyvää.</p>
4	<p>Warhammer-strategiapelin figuurit (<i>figuuri</i> ‘pieni nukke, jota pelissä käytetään’) <i>Heikki:</i> Kaksytkuus euroo viidestä muovifiguurista, se on kyl aika paha. <i>Tuomas:</i> Välillä kyl niinku... Välillä on vähän niinku kyseenalaista toimintaa toi Games... <i>Ville:</i> Niillä on monopoli.</p>

4	<p><i>Tuomas:</i> No niin. <i>Ville:</i> Totta kai ne sitä hyödyntää. <i>Tuomas:</i> Nii joo. <i>Ville:</i> Fanaattinen fanikunta. <i>Teppo:</i> Ei nekään kyl ihan kaikkee jaks. <i>Heikki:</i> Kyl noi hinnat alkaa hipoa jo sitä ylälaitaa. <i>Tuomas:</i> Joo <i>Teppo:</i> → a) Siis <u>sä</u> saat kuitenkin kymmenen tactical marinea kolmelkypil. b) Siis <u>saa</u> kuitenkin kymmenen tactical marinea kolmelkypil.</p>
5	<p>Rikkinäinen CD-soitin <i>Jaana:</i> Hei laita muuten Seija Simolaa. Onks sul jossain? <i>Tuula:</i> Se on tuolla Jarin huoneessa se soitin. <i>Jaana:</i> Ai jaa, no sitten ei laiteta. <i>Tuula:</i> Toi rikkoo CD:t. Tuota mä en käytä ollenkaan. Toi on ihan näkönä vaa. Siinä kuuluu radiokin tosi huonosti nykyä. Pitäisköhän heittää pois loppujen loppuks. Se on vaan niin nätti. <i>Jaana:</i> → a) Niin, kun tommosii <u>sä</u> saat tuolta Anttilastakin ihan parilla kypillä. → b) Niin, kun tommosii <u>saa</u> tuolta Anttilastakin ihan parilla kypillä.</p>
6	<p>Äänekääät kissat <i>Katja:</i> Mut se on kyl sit rasittavaa, kun just sillon lauantain ja sunnuntain välisenä yönä, kun mä olin vielä aamulla menossa johonki koulutukseen, sunnuntiaamuna, ja sit mä kävin joskus niinku varmaan tyyliin kuuden tai viiden maissa vessassa, ja sit noi kaks heräs, ja sit ne rupes vaatimaan ruokaa tai huomiota tai niinku jotain silleen, et niil oli hirveesti niinku, et sit ne temmelsi siin koko ajan ja sit niillä oli paljon asiaa ja tuota sit mä olin just silleen niinku, et tää on niinku just tätä, et niinku et oikeesti → → a) et sit jos <u>sä annat</u> niille jonkun merkin siitä, et <u>oot</u> hereillä, ni sit ne ei vaan hiljene. → b) et sit jos niille <u>antaa</u> jonkun merkin siitä, et <u>on</u> hereillä, ni sit ne ei vaan hiljene.</p>
7	<p>Talon lämmittäminen <i>Rauno:</i> Minä lämmitin päivällä vasta tuvan* ja kyllä mä joka päivä tuvan [olen] lämmittäny ja kamarin*. Taikka no en ihan joka päivä kamaria sitten, →</p>

7	<p>→ a) jos tuvan lämmität. → b) jos tuvan lämmitää. * <i>tupa</i> 'yhteinen oleskelu- ja työhuone (vanhantyyppisessä maalaistalossa)' * <i>kamari</i> 'pienehkö asuinhuone, usein makuu- tai vierashuone'</p>
8	<p>Iso mies, iso käsi <i>Mirja</i>: Ja se oli niinkun kun sitä ihmiset pelkäsi. Totta kai semmonen niin kauhean kokoinen ihminen on pelottava, mutta se oli onneks niinku luonteeltansa hyvin kiltti ja tämmönen sävyisä tyyppi, että [---] <i>Jaska</i>: Joo <i>Mirja</i>: Sehän ois ihan hirveetä, jos se olisi aggressiivinen tyyppi. <i>Mikko</i>: Ja sit kun se kämmen kämmenkin siis oli aivan semmonen valtava, → → a) että jos sitä <u>kättelit</u>, nii eihän se niinkun menny kuin johonkin tähän. → b) että jos sitä <u>kätteli</u>, nii eihän se niinkun menny kuin johonkin tähän.</p>

Tehtävän 2 haasteena on se, miten hyvin suomenoppijat pystyvät seuraamaan puhekielestä litteroitua dialogia. Keskustelukatkelmat onkin pyritty esittämään mahdollisimman ymmärrettävässä muodossa: litteroinnille ominaiset merkit on poistettu ja keskustelujen kieltä on paikoin muutettu yleiskielisemmäksi, jotta tehtävän onnistuminen ei olisi riippuvainen siitä, ettei vastaaja ymmärrä keskustelun sisältöä tai yksittäisten sanojen merkitystä. Vaihtoehtojen välinen ero on korostettu alleviivauksella, jotta vastaajien olisi helpompi kohdistaa huomionsa oikeaan asiaan. Toisaalta on mielenkiintoista nähdä, miten edistyneet suomenoppijat ylipäänsä selviytyvät tehtävästä, jossa käytetään puhekielistä aineistoa kirjoitetussa muodossa. Vaikka kaikilla informanteilla on kokemusta puhekielisestä suomesta, sen tulkinta kirjoitetussa muodossa voi poiketa yleiskielisten tekstien tulkinnasta.

3.2. Informantit

Kyselytesti teetettiin yhteensä 36 ensikielisellä suomen kielen puhujalla ja 34 suomenoppijalla. Ensikielisten kielenpuhujien ryhmää tarvittiin sekä tekstin validointiin että verrokkiryhmäksi aineiston analyysiin. Kaikki informanttimme ovat aikuisia ja akateemisesti koulutettuja, emmekä ota tutkimuksellamme kantaa perusopetuksen tai toisen asteen oppimateriaaleihin tai opetukseen.

Edistyneiden suomenoppijoiden aineisto on kerätty Turun yliopistossa S2-puhujille suunnatuilla kursseilla. Kielitaustaltaan informantit muodostavat hyvin heterogeenisen ryhmän: eri ensikieliä on yhteensä 18. Kolmen eri informanttiryhmän vastauksista koostuvassa aineistossa on vastauksia suomenoppijoilta taitotasoilta B1–C1. Tässä tutkimuksessa emme erottele ryhmien vastauksia, vaan ne analysoidaan kokonaisuutena. Eurooppalaisen viitekehyksen taitotaso B tarkoittaa itsenäisiä kielenkäyttäjiä, taitotaso B2 on nimetty osaajan tasoksi. Taitotaso C:llä viitataan taitaviin kielenkäyttäjiin, ja siinä erotetaan ns. taitajan taso C1 ja mestarin taso C2. (CEFR 2018.) Tämän tutkimuksen toteutuksen yhteydessä oppijoiden taitotasoja ei ole erikseen arvioitu tai todennettu (vrt. ICLFI). Käsitys opiskelijoiden taitotasoista perustuu opettajien arvioihin ja opiskelijoiden antamiin tietoihin. Oppijansuomen aineisto on kerätty seuraavilta ryhmiltä:

- a) Täsmäopetusta edistyneille suomenoppijoille -hankkeen (Turun yliopisto ja Koneen Säätiö 2016–2018) opiskelijoita, joiden kieli-taitotaso oli keskimäärin B2–C1 ja jotka saivat yksilöllistä kieli-tukea noin yhden lukuvuoden ajan. Tätä ryhmää käytettiin kyselytestin pilotointiin, jonka jälkeen testi rajattiin lopulliseen muotoonsa.
- b) Turun yliopiston Suomen kielen ja kulttuurin (ei-äidinkielisille) opiskelijoita, joiden kielitaito on keskimäärin tasolla B1–B2. Nämä opiskelijat ovat Suomessa pysyvästi asuvia tutkinto-opiskelijoita tai tilapäisesti asuvia vaihto-opiskelijoita.

- c) Turun yliopiston suomen ja sukukielten maisteriohjelman opiskelijoita, joiden kielitaito on keskimäärin taitotasolla B2–C1.

Eri informanttien muodollisten suomen kielen opintojen ja suomenkielisessä ympäristössä vietetyn ajan määrä vaihtelevat. Erialaisten opiskelutaustojen vuoksi opiskelijat voivat esimerkiksi nimetä kieliopin ilmiöitä eri tavalla, mutta kaikki ovat saaneet jossain vaiheessa opetusta suomen kielen rakenteista. Kansainvälisiä vaihto-opiskelijoita lukuun ottamatta informantit ovat pysyväisluonteisesti Suomessa asuvia suomenoppijoita. He ovat asuneet Suomessa muutamista vuosista jopa pariin vuosikymmeneen. Kyselytestin tekemisen aikaan myös kansainvälisillä vaihto-opiskelijoilla on vähintään lukukauden mittainen kokemus suomenkielisessä ympäristössä asumisesta Suomessa. Nollapersoonan tunnistamiseen luonnollisesti vaikuttavat sekä aiemmat opinnot että kokemus suomen kielen käyttäjänä. Suomenoppijoista kaksi kolmasosaa vastasi myöntävästi, kun heiltä tehtäviin 1 ja 2 vastaamisen jälkeen kysyttiin, onko nollapersoona heille tuttu käsite. Pilottivaiheen seitsemältä vastaajalta tätä ei kysytty. Nollapersoona-käsitteen tunnistaneet luonnehtivat vastauksissaan nollapersoonan tarkoittavan mm. sitä, että lauseesta puuttuu subjekti tai tekijä. Nollapersoonan kuvattiin viittaavan kehen tahansa tai yleiseen henkilöön tai toimintaan.

Tutkimuksemme verrokkiryhmän muodostaa Turun yliopiston suomen kielen ja suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen pää- tai sivuaineopiskelijoille suunnatun aineopintojen kurssin ryhmä, joka koostuu keskimäärin toisen vuoden opiskelijoista. Verrokkiryhmän avulla pyrimme selvittämään natiivien käsityksiä eri nollasubjektitapausten luontevuudesta. Lähtöoletuksena on, että natiivien kieli on kompleksisempaa ja siinä on enemmän vaihtelua kuin S2-kielenkäyttäjillä (Ivaska 2015: 67).

3.3. Aineiston analyysimenetelmät

Aineiston analyysissä hyödynnämme tilastollisia menetelmiä seuraavasti: Tehtävissä 1 ja 2 tarkastelemme Mann-Whitneyn U-testin avulla S1- ja S2-ryhmien välisiä eroja nollasubjekttilauseiden luontevuuden arvioinnissa. Lausesarjojen sisäisten luontevuuserojen tilastollista merkitsevyyttä testasimme S2-ryhmän osalta Friedman-testillä. Lisäksi havainnollistamme hierarkkisen klusterianalyysin (esim. Laippala ym. 2018) avulla nollasubjekttilauseiden erilaisia luontevuusryhmiä S1- ja S2-vastauksissa. Mann-Whitneyn U-testi ja Friedman-testi on valittu siksi, että ne sopivat käytettäväksi mielipideasteikollisen muuttujan kanssa eivätkä ne edellytä normaalijakautuneisuutta (esim. Hollander & Wolfe 1973: 68–75). Tilastollisen merkitsevyyden rajana on p-arvo 0,05.

4. Analyysi

4.1. Tehtävä 1

S1- ja S2-ryhmien vastauksien luontevuuksien vertailussa tarkastelemme ensin molempien ryhmien vastausten yleiskuvaa, minkä jälkeen etenemme yksityiskohtaisempiin vertailuihin, joissa hyödynnämme määrällisiä menetelmiä. Taulukko 3 esittelee tehtävän 1 lausesarjojen eri varianttien luontevuuden keskiarvot vastaajaryhmittäin asteikolla 1–4. Lausesarjojen luontevin variantti on tummennettu ja ei-luontevin kursivoitu. Asteriskilla on merkitty S2-vastausten ne lauseet, jotka Friedman-testin perusteella eroavat tilastollisesti merkitsevästi nollalauseesta.⁴

⁴ Friedman-testin tuloksia ei ole tämän tutkimuksen puitteissa mahdollista tarkastella laadullisesta näkökulmasta.

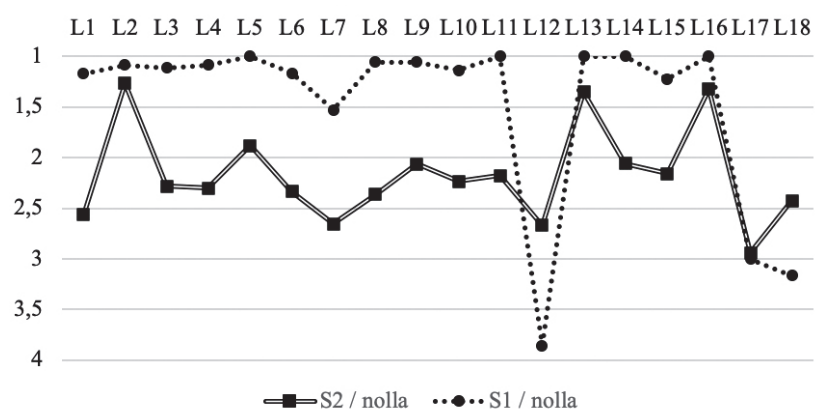
TAULUKKO 3. *Lauseiden luontevuus verbityypeittäin ryhmiteltyinä ja keskiarvolla kuvattuna*

Verbi	Lause	S2					S1				
		SG1	SG2	Nolla	Pass	Mahd	SG1	SG2	Nolla	Pass	Mahd
mod	2	1,24	1,21	1,26	2,91*	1,66	1,28	1,28	1,08	1,25	1,94
	10	1,74	1,76	2,24	1,97	2,24	2,17	2,00	1,14	1,69	3,11
	13	1,41	1,35	1,35	1,79	2,20*	1,75	1,44	1,00	1,94	2,97
	16	1,21	1,18	1,32	1,35	2,40*	1,19	1,11	1,00	1,31	3,63
psy	1	1,18*	1,42*	2,56	1,66	2,54	1,44	1,78	1,17	1,17	2,56
	4	1,82	1,88	2,30	1,42	2,00	1,72	1,83	1,08	1,14	1,61
	5	1,53	1,59	1,88	1,87	1,87	1,92	1,50	1,00	2,42	1,74
	9	1,63	1,66	2,06	1,50	2,45	1,44	1,28	1,06	1,17	3,78
	14	1,24	1,41	2,06	1,53	2,10	1,17	1,17	1,00	1,44	3,06
	15	1,24	1,45	2,16	1,52	2,74	1,00	1,44	1,22	1,56	3,75
act	6	1,61	1,70	2,33	1,33*	2,17	1,69	1,47	1,17	1,56	2,22
	7	1,69*	1,78*	2,66	1,52*	2,60	1,81	2,50	1,53	2,28	3,31
mov	8	1,50*	1,59	2,36	1,48	2,39	2,11	1,64	1,06	2,08	3,20
com	3	1,55	1,64	2,28	1,39*	1,97	1,83+	1,81	1,11	1,64	1,75
per	11	1,79	1,76	2,18	1,82	2,00	1,22	1,08	1,00	2,39	1,53
!	12	1,03*	1,15*	2,67	1,09*	2,57	1,08	1,29	3,86	1,08	3,77
	17	1,85*	1,91	2,94	1,45*	1,97	1,64	1,75	3,00	1,03	2,58
	18	1,61	1,67	2,42	1,50	2,17	1,08	1,28	3,17	1,03	2,78

S1-ryhmällä nollasubjektivariantti on niin kutsuttuja mahdottomia (“!”) nollasubjektilauseita lukuun ottamatta lähes poikkeuksetta kaikista varianteista luontevin. Ainoastaan lausesarjan 15 kohdalla yksikön ensimmäistä persoonaa on pidetty nollasubjektilauseita luontevampana. Passiivivarianttia taas on pidetty erityisen luontevana paitsi mahdottomien nollasubjektilauseiden sarjoissa myös lausesarjoissa 1, 2, 4 ja 9.

S2-ryhmän jakauma näyttää hyvin erilaiselta. Passiivivarianttia pidetään luontevimpana kahdeksassa sarjassa, ja myös yksikön ensimmäisen

ja toisen persoonan muodot ovat usein luontevimpia. Nollapersoonaa puolestaan on pidetty luontevana (keskiarvo < 1,50) vain lausesarjoissa 2, 13 ja 16, jotka kaikki ovat modaaliverbillisiä. Muutoin suomenoppijat ovat suhtautuneet tehtävän 1 nollasubjekttilauseisiin epävarmasti (keskiarvo lähes poikkeuksetta > 2 eli vähintään *Ehkä ei-luonteva*). Usein nolla on myös sarjansa vähiten luonteva. Kuvaaja 1 havainnollistaa eroja nollasubjekttilauseiden luontevuudessa S2- ja S1-vastaajien välillä.

KUVAAJA 1. Nollasubjekttilauseiden luontevuusryhmät keskiarvolla kuvattuna (S2)

Kuvaajassa 2 on hyödynnetty hierarkkista klusterianalyysiä nollasubjekttilauseiden ryhmittelyyn. Klusterianalyysin perusteella kolme prototyyppistä modaaliverbillistä lausetta (L2, L13, L16) muodostavat luontevuuden tulkinnoissa S2-vastauksissa oman ryhmänsä (kuvaajan vasemmassa alakulmassa⁵). Modaaliverbin sisältävistä lauseista testin ainoa konditionaalimuotoinen lause 10 ei kuitenkaan kuulu luontevuutensa perusteella samaan ryhmään.

⁵ Kehät lauseiden ympärillä indikoivat ryhmän tilastollista merkitsevyyttä.

KUVAAJA 2. Nollasubjektilauseiden luontevuusryhmät (S2)

Modaalilauseiden lisäksi oman tilastollisesti merkitsevän ryhmänsä muodostavat lauseet L4, L5, L15, L3, L9 ja L14 (kuvaajan oikeassa alakulmassa). Näistä lauseista viidessä on predikaattina psykologinen verbi (L4, L5, L15, L9 ja L14) ja myös lause L3 – vaikkakin agenttiivinen – ilmaisee mentaalista toimintaa. Taulukosta 3 nähdään, että psykologisen verbin sisältävät nollalauseet ovat S2-vastauksissa modaalilauseiden muodostaman ryhmän jälkeen luontevimpia, vaikka niiden välillä onkin eroja. Juuri psykologisen verbin sisältävät – tai muutoin ei-agenttiiviset – nollasubjektilauseet saattavatkin olla niitä, jotka ilmaantuvat oppijoiden kielelliseen repertoaariin prototyyppisistä modaalilauseista seuraavana, kun taas erityisesti agenttiivisen verbin sisältävien ilmausten tunnistamisessa on tämänkin jälkeen haasteita. Loput lauseet ovat kuvaajan keskellä omassa (joskaan ei tilastollisesti merkitsevässä) ryhmässään (mukaan lukien ns. mahdottomat tapaukset mutta pois lukien nollasubjektilause L11 eli *Kirjaston parvekkeelta näkee koko Turun*⁶). Tähän

⁶ Tässä lauseessa vastausten jakauma on poikkeuksellinen verrattuna muihin nollasubjektilauseisiin: kaikkiaan 18 vastaajaa S2-ryhmässä pitää lausetta luontevana, mutta toisaalta 10 vastaajan mielestä lause on suorastaan virheellinen. Tähän vaikuttaa varmasti paitsi transitiivisen *nähdä*- ja intransitiivisen *näkyä*-verbin merkitysten

ryhmään kuuluvat esimerkiksi sekä mahdolliset että mahdottomat agenttiivisen liike- tai teko-verbin sisältävät lauseet (L6, L7, L8, L12, L17, L18).

S1-vastausten luontevuusjakauma on hyvin toisenlainen, ja kuvajaassa 3 nähdään, kuinka S1-ryhmässä juuri mahdottomat nollalauseet (L12, L17, L18) muodostavat oman ryhmänsä, kun taas kaikki muut kuuluvat luontevuutensa perusteella toiseen ryhmään.

KUVAAJA 3. Nollasubjektilauseiden luontevuusryhmät (S1)

Seilosen aineistossa aikuisten oppijoiden teksteissä nollasubjekti liittyy usein modaaliverbiin. Näistä kaikkein tavallisimpia ovat *voida* ja *saada*, joita käytetään runsaasti kielitaitotasosta riippumatta. Seilonen arvelee näiden verbien suosion selittyvän niiden väljämerkityksisyydellä ja monikäyttöisyydellä, joiden vuoksi ne ovat tuttuja jo melko varhaisessa vaiheessa opintoja. Kaikkein eniten modaaliverbillisiä nollapersoonailmauksia käytetään B2-tasolla. (Seilonen 2013: 103.) Kyselytestimme perusteella modaaliverbin sisältävät nollasubjekttilauseet ovat myös edistyneellä tasolla selvästi luontevimpia eli tutuimpia, ja erot muihin nollasubjekttilauseisiin ovat suuria.

sekoittuminen myös erot niiden saamissa täydennyksissä. Suomenoppijan ongelmia transitiivi- ja intransitiiviverbien erottamisessa ovat tutkimuksessa tarkastelleet etenkin Siitonen (1999) ja Siitonen & Martin (2012).

Kuvaajassa 1 esitellään sitä, miten S1- ja S2-informanttien vastaukset eroavat toisistaan, ja kuvaajissa 2 ja 3 nähdään, millaisiin ryhmiin nollasubjektिलाuseet voidaan luontevuutensa perusteella jakaa. Yksityiskohtaisempaa tietoa siitä, missä lauseissa erot ryhmien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä, saadaan taulukossa 4 esiteltyjen Mann-Whitneyn U-testin⁷ tuloksista. Tilastollisesti merkitsevät lauseet on merkitty asteriskilla (*) ja plusmerkillä ne tilastollisesti merkitsevien lauseiden efektiivisyydet, jotka ovat joko kohtalaisia (> 0,3) tai suuria (> 0,5).

TAULUKKO 4. Mann-Whitneyn U-testin tulokset (T1)

Verbi	Lause	p-arvo (Bonferroni)	df	U	Z	Efektikoko (Eta squared)
mod	2	1,000	68	552,0	-1,214	0,15
	10	< 0,01*	68	279,5	-4,577	0,55+
	13	0,162	68	504,0	-2,614	0,31
	16	0,072	68	486,0	-2,845	0,34
psy	1	< 0,01*	65	173,5	-5,333	0,65+
	4	< 0,01*	67	274,5	-4,726	0,57+
	5	< 0,01*	67	306,0	-4,687	0,56+
	9	< 0,01*	66	238,0	-5,021	0,61+
	14	< 0,01*	68	270,0	-5,141	0,61+
	15	< 0,01*	66	319,0	-3,759	0,46+
act	6	< 0,01*	67	233,0	-4,952	0,60+
	7	< 0,01*	66	218,0	-4,620	0,56+
mov	8	< 0,01*	67	199,0	-5,536	0,67+
com	3	< 0,01*	66	249,5	-4,774	0,58+
per	11	< 0,01*	68	324,0	-4,614	0,55+
!	12	< 0,01*	66	277,5	-4,286	0,52+
	17	1,000	67	579,0	-0,190	0,02
	18	0,126	67	377,5	-2,710	0,33

⁷ Mann-Whitneyn U-testiä käytettiin, koska S1-ryhmän vastausten keskiarvoissa ei voitu vahvistaa normaalijakautuneisuutta (Shapiro-Wilk-testin p-arvo < 0,05)

Ero ryhmien välillä on tilastollisesti merkitsevä kaikissa paitsi viidessä nollasubjekttilauseessa (L2, L13, L16, L17 ja L18). Edellä mainituista kaksi on niin sanottuja mahdottomia nollasubjekttilauseita (L17, L18), loput kolme puolestaan samat modaalilauseet (L2, L13, L16), jotka muodostivat S2-vastauksissa oman ryhmänsä myös hierarkkisessa klusterianalyyssissä (kuvaaja 2). Nämä viisi lausetta ovat toisin sanoen ainoat nollasubjekttilauseet, joita S2-vastaajat pitivät yhtä luontevina (mahdottomien lauseiden tapauksessa yhtä epäluontevina) kuin S1-vastaajat. (Mahdottomaksi tarkoitettun lauseen *Tänään menee elokuviin* (L12) S1-vastaajat ovat puolestaan arvioineet ei-luontevaksi merkitsevästi S2-vastaajia useammin.) Kaikissa muissa lauseissa vastaukset taas eroavat tilastollisesti merkitsevästi siten, että S1-informanttien tulkintojen mukaan nollasubjekttilauseet ovat keskimäärin hyvin luontevia, kun taas S2-informantit ovat luontevuustulkintoissaan selvästi epävarmempia.

Siitonen (1999: 311–312) huomauttaa intransitiivisiin verbeihin kytkeytyvän ei-intentionaalisuuden sekä toisaalta automatiivisuuden ja transitiivisiin verbeihin kytkeytyvän intentionaalisuuden hahmottamisen olevan oppijalle haastavaa. Siitosen mukaan (mts. 318–319) transitiivisten ja intransitiivisten verbien ero tulisi osoittaa verbiparien avulla jo opetuksen varhaisessa vaiheessa. Transitiivisuutta ja intransitiivisuutta koskevista tutkimustuloksista huolimatta ilmiötä käsitellään S2-oppikirjoissa edelleenkin kevyehkösti (Junttila 2017: 62–65).

4.2. Tehtävä 2

Tehtävän 2 keskustelukatkelmien jatkon a-vaihtoehtona on avoin yksikön 2. persoona, b-vaihtoehtona taas nollasubjekttilause. Ilmiöiden keskeisistä tunnusmerkeistä on esitetty fennisisessä tutkimuksessa aiemmin huomioita (esim. Laitinen 1995), ja niitä on myös verrattu toisiinsa laadullisesti (esim. Lappalainen 2015) ja määrällisesti (Varjo & Suomalainen 2018). Tehtävän 2 vaihtoehtoihin otettiin mukaan sellaisia piirteitä, joiden on todettu suosivan toista avointa persoonakonstruktiota (nollasubjekti vs. avoin yksikön 2. persoona) toisen

sijaan⁸. Toisin sanoen joissakin vaihtoehdoissa nollasubjektivaihtoehdosta pyrittiin tekemään tiettyjen piirteiden avulla mahdollisimman prototyyppinen, toisissa vaihtoehdoissa taas epäprototyyppinen. Taulukossa 6 on esitelty tehtävän 2 nollasubjektिलाuseiden piirteitä sekä piste-keskiarvot (ne tapaukset, joissa nolla on ollut vaihtoehdoista suosituimpi, on tummennettu) ja taulukossa 7 puolestaan S1- ja S2-ryhmän vastauksien välisten erojen merkitsevyys Bonferroni-korjatulla p-arvolla kuvattuna. Taulukon 5 tavoin on asteriskilla (*) merkitty kaikki tilastollisesti merkitsevät erot ja lisäksi plusmerkillä ne efektikoot, jotka ovat kohtalaisia (> 0,3) tai suuria (> 0,5).

TAULUKKO 5. Nollasubjektia suosivat (+) ja karttavat (-) piirteet (T2)

Lause	Piirre +	Piirre -	Nollasubjektिलाuse			
			S1		S2	
			ka.	kh	ka.	kh
1b	tilaverbi <i>omistaa</i>		51,0	19,0	46,5	25,0
2b		havainnollistukset ja ohjeistukset tyypillisempiä avoimen yksikön 2. persoonan kanssa	40,1	21,3	46,0	25,5
3b	psykologinen verbi <i>yrittää</i>		57,8	20,4	60,8	26,3
4b	tapahtumaverbi <i>saada</i>	tyhjä alkukenttä	26,2	18,8	58,4	23,3
5b	objekti alkukentässä		68,6	19,8	61,3	23,3
	tapahtumaverbi <i>saada</i>					
6b	adverbiaali alkukentässä	teko-verbi <i>antaa</i>	52,9	23,1	46,5	27,3
7b	edellisessä lauseessa yksikön 1. persoona*	teko-verbi <i>lämmittää</i>	87,4	14,0	65,2	26,0
	objekti alkukentässä					
8b	objekti alkukentässä mennyt aika (yleisempiä nollasubjektिलाuseissa mutta eivät tilastollisesti merkitsevästi)	teko-verbi <i>kätellä</i>	71,4	22,7	54,9	22,6

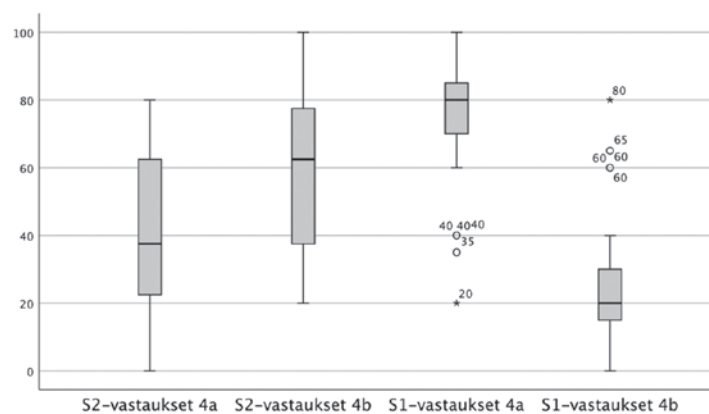
* Yksikön 1. persoonan ja nollapersoonan vaihtelusta esim. VISK § 1348.

⁸ Taulukossa 6 esitellyt nollasubjektia suosivat/karttavat piirteet ovat peräisin Varjolta & Suomalaiselta (2018) ellei toisin ole mainittu.

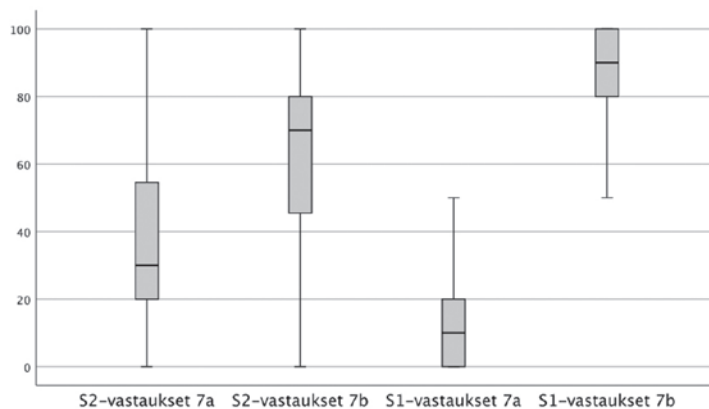
TAULUKKO 6. Ryhmienvälinen vertailu Mann-Whitneyn U-testin avulla (T2)

Lause	p-arvo (Bonferroni)	df	U	Z	Efektikoko
1	1,000	67	514,5	-0,976	0,12
2	1,000	67	524,0	-0,858	0,10
3	1,000	67	553,0	-0,507	0,06
4	<0,01*	65	151,5	-5,166	0,63+
5	1,000	63	423,5	-1,386	0,17
6	1,000	62	419,0	-1,250	0,16
7	<0,01*	63	235,0	-3,886	0,48+
8	0,04*	63	317,5	-2,787	0,35+

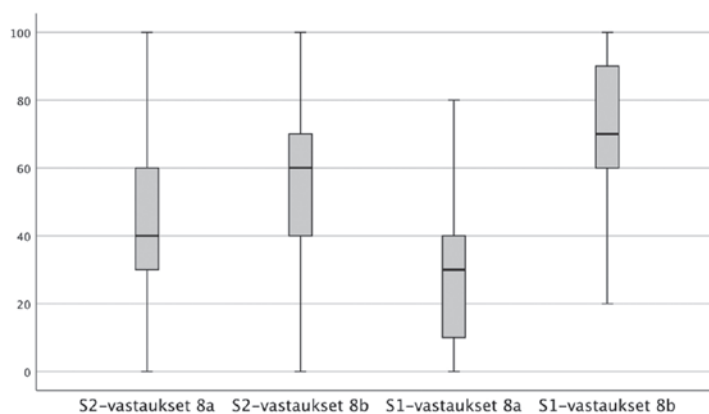
S1-vastauksissa nolla on katkelmia 2 ja 4 lukuun ottamatta vaihtoehdoista luontevampi, kun taas S2-vastauksissa nolla on luontevampi katkelmissa 3, 4, 5, 7 ja 8. Tilastollisesti merkitseviä erot S1- ja S2-pistejakaumien välillä ovat katkelmissa 4, 7 ja 8, joita seuraavaksi tarkastellaan. Kuvioiden 4, 5, ja 6 laatikkojanat kuvaavat pistejakaumia a- ja b-vaihtoehtojen välillä kyseisissä katkelmissa.

KUVAAJA 4. S2- ja S1-pistejakaumat laatikkojanalla kuvattuna keskustelukatkelmassa 4

KUVAAJA 5. S2- ja S1-pistejakaumat laatikkojanalla kuvattuna keskustelukatkelmassa 7

KUVAAJA 6. S2- ja S1-pistejakaumat laatikkojanalla kuvattuna keskustelukatkelmassa 8

Keskustelukatkelma 4 on ainoa, jossa S1- ja S2-informanttien jakaumat ovat päinvastaiset, toisin sanottuna S2-informanttien keskuudessa nolla-subjektivaihtoehto on luontevampi, kun taas S1-vastaajat suosivat hyvin selkeästi avointa yksikön 2. persoonaa. Katkelmissa 7 ja 8 puolestaan

molemmat ryhmät pitävät nollasubjektivaihtoehtoa luontevampana, mutta S2-informanteilla vaihtoehdot ovat kuitenkin melko lähellä toisiaan, kun taas S1-informanttien ryhmässä erot vaihtoehtojen välillä ovat selkeästi suuremmat.

Keskustelukatkelman 4 nollasubjekttilause on hyvin prototyypinen siinä mielessä, että sen verbinä on tapahtumaverbinä käytetty *saada*, joka saa NP-objektin (ks. VISK § 1352), mutta toisaalta hyvin epäprototyypinen, koska teemapaiikka on tyhjä (mt. § 1350). Voidaankin olettaa, että juuri tyhjä teemapaiikka on ollut keskeinen tekijä S1-ryhmän pistejakauksen taustalla, sillä muutamia poikkeuksellisia arvoja lukuun ottamatta subjektipronominia teemapaiikassa kantava avoin yksikön 2. persoonan lause *Siis sä saat kuitenkin kymmenen tactical marinea kolmelkymppil* on keskustelukontekstissaan tulkittu huomattavasti nollasubjektivaihtoehtoa luontevammaksi. S2-vastauksissa puolestaan vaihtoehtojen välinen ero on päinvastainen, minkä voisi tulkita viittaavan esimerkiksi *saada*-verbin kiteytymiseen nollasubjekttilauseissa siitä huolimatta, että keskustelukatkelmassa 4 *saada*-verbi on tapahtumaverbi eikä infinitiivitäydennyksen saava modaaliverbi, joka olisi nollalauseelle ominaisempi (mt. § 1352).

Keskustelukatkelmissa 7 ja 8 kontekstuaalisten vihjeiden tulkinta on erityisen tärkeää: Katkelmassa 7 puhuja kertoo katkelman alussa omasta päivästänsä ja käyttää yksikön 1. persoonaa, joka usein vastaavissa konteksteissa vaihtelee juuri nollasubjektin kanssa (esim. VISK § 1348). Katkelma 8 on puolestaan monisysisempi, sillä keskusteluun osallistuu yhteensä neljä ihmistä, joista Mirja kuvailee tuntemaansa ihmistä. Katkelman lopussa Mikko jatkaa narratiivisella nollapersoonalla (ks. Varjo 2019: 67) Mirjan kuvausta henkilöstä, jonka he molemmat tuntevat. Tässä kontekstissa vastaajan olisi helppo hahmottaa yksikön 2. persoona deiktisenä viittaamassa juuri Mirjaan, joka on kuvauksen aloittanut. Molemmissa katkelmissa S1- ja S2-informanttien preferenssit keskustelun jatkolle ovat yhteneväiset, mutta sisäistä hajontaa on huomattavasti enemmän S2-vastauksissa, joissa vastausvaihtoehdot ovat melko lähellä toisiaan erityisesti katkelmassa 7.

Taulukosta 6 nähdään, että keskihajonta on kauttaaltaan suurempi S2-vastauksissa, mikä osaltaan kuvaa tehtävätyypin haastavuutta. Toisaalta myös S1-vastauksissa keskihajonta on joissakin katkelmissa verrattain suuri, mikä erityisesti yhdessä neutraalin keskiarvon kanssa (esimerkiksi katkelmat 1, 3 ja 6) voi kertoa esimerkiksi idiolektaalisista eroista kahden persoonakonstruktion välillä. Avoimen yksikön 2. persoonan käyttöön on yhdistetty negatiivisia konnotaatioita (esim. Joronen, 2007), mutta S1-informanttien vastaukset eivät viittaa ainakaan muodon suoranaiseen välttelyyn, vaikka nollapersoonaa onkin varianteista suosittu kuudessa katkelmassa kahdeksasta. Päinvastoin S1-vastaajien kohdalla pistejakaumat noudattavat pääasiassa aiemman tutkimuksen tuloksia nollapersoonaa suosivista ja välttelevistä piirteistä. Myös S2-vastauksissa on nähtävissä sama tendenssi esimerkiksi katkelmissa 2, 3 ja 5, mutta katkelma 4 kuitenkin osoittaa, että erityisesti lauseen rakenteeseen ja neutraaliin sanajärjestykseen liittyvien vihjeiden tulkinta tuottaa ongelmia. Katkelmissa 7 ja 8 tendenssit ovat S1- ja S2-vastaajien välillä samansuuntaiset, mutta keskiarvojen ja hajonnan väliset erot ovat kuitenkin huomattavia.

Vaikka puhekieliseen aineistoon perustuviin tehtäviin vastaamiseen liittyy haasteita, saadut tulokset ovat kokonaisuutena hyvin tulkittavissa ja tuovat myös uutta tietoa sellaisten kielellisten piirteiden vaikutuksesta, jotka muutoin saattaisivat jäädä huomaamatta. Samalla tehtävätyyppi sivutuotteena validoi aiemmin korpuspohjaisilla menetelmillä saatuja tuloksia peilaten niitä informanttien valintoihin keskustelukatkelmissa (vrt. esim. Klavan 2017; Bresnan 2007).

5. Lopuksi

Pyrimme kyselytestillämme selvittämään, miten S2- ja S1-vastaajien nollasubjektिलाuseiden luontevuustulkinnat eroavat toisistaan ja miten S2-oppijat hahmottavat erilaisia nollasubjektिलाuseita (T1 ja T2). Pohdimme myös, mitä lisäarvoa laajemman kontekstin mukaan ottaminen tuo oppijansuomen tutkimukseen (T2).

Tehtävän 1 tulosten kvantitatiivinen analyysi paljasti S2-ryhmän vastauksissa systemaattisuutta erilaisten nollasubjektilauseiden luontevuustulkinnoissa, mutta myös huomattavia merkitseviä eroja S2- ja S1-vastaajien välillä: Tulokset vahvistavat käsitystä siitä, että prototyyppisen modaaliverbin sisältävät nollalauseet ovat (edistyneemmillekin) oppijoille tutuimpia (vrt. Siitonen 2000), mutta myös jotkin psykologisen verbin sisältävät nollasubjektilauseet ovat S2-vastaajien mielestä verrattain luontevia. Luonteeltaan agenttiivisen teko-, liike- tai kommunikaatioverbin sisältäviä nollasubjektilauseita S2-vastaajat pitivät keskimäärin ei-luontevina, ja lisäksi saman lausesarjan passiivivarianttia tai yksikön persoonamuotoja pidettiin tilastollisesti merkitsevästi luontevampina. Nollasubjektilauseita pidettiin kuitenkin S2-ryhmässä myös yleisesti ottaen lausesarjojen muita variantteja selvästi vähemmän luontevina – monesti yhtä epäluontevina kuin kontrollivarianttina käytettyä mahdollisuusrakennetta, kun taas S1-vastauksissa juuri niin kutsutut mahdottomat nollalauseet rajautuivat odotuksenmukaisesti omaksi ei-luontevien lauseiden ryhmäkseen. Tulee kuitenkin huomata, että S2-vastausten joukossa oli sekä sellaisia sarjoja, jotka olivat hyvin yhdenmukaisia S1-ryhmän konsensuksen kanssa, että sellaisia sarjoja, joissa sekä mahdolliset että mahdottomat lauseet oli tulkittu luonteviksi. Tämä kertoo osaltaan eroista vastaajien taitotasossa.

Tehtävän 2 puhekieliset keskustelukatkelmat tuottivat erityisesti S2-vastaajille päänvaivaa, mikä näkyy suurina keskihajontoina. Toisaalta tehtävän 2 avulla pystyimme onnistuneesti tarkastelemaan sitä, minkälainen vaikutus on syntaktisten konstituenttien järjestyksellä ja tyhjällä teemapaikalla (ks. L4). Tässä tapauksessa laajempi konteksti oli välttämätön, jotta pystyimme kontrolloimaan sitä, ettei kyseessä ollut nolla-anafora. Kuitenkin S2-vastaajat pitivät mainitussa kontekstissa *saada*-verbin yksikön 3. persoonan muotoa avointa yksikön 2. persoonaa luontevampana siitäkin huolimatta, että teemapaikka jäi tyhjäksi. Tämä kytkeytyy oppijoiden käsityksiin suomen sanajärjestyksestä: suomen sanajärjestyksen (kieliopillinen) vapaus ei tarkoita sitä, että teemapaikka voisi olla tyhjä milloin tahansa. (Erikoisuutena ei siis välttämättä

ole vain ilmisubjektittomuus sinänsä vaan tyhjä verbinetinen teema-paikka, etenkin jos verbi on yksikön 3. persoonan muodossa.) Muissa tilastollisesti merkitsevissä eroissa kyse lienee siitä, että tehtävätyypin yleisen haastavuuden lisäksi nollalauseita suosivien piirteiden tunnistaminen on S2-vastajille vaikeaa.

Voimme todeta, että niin modaaliset kuin tietyissä määrin psykologisetkin verbit osoittautuivat luonteviksi nollasubjekttilauseiden predikaateiksi. Toisaalta myös *saada*-verbin ei-modaalinen käyttö tapahtumaverbinä objekti-NP:n kanssa oli S2-vastajien mielestä hyvin luontevaa tyhjistä teemapaikasta huolimatta. Nämä tulokset viittaavatkin siihen, että nollasubjekttilauseiden luontevuuden tulkintaan vaikuttaa ennen kaikkea verbisemantiikka ja sitä myötä myös käsitys lauseen implisiittisen tekijän semanttisesta roolista, ei esimerkiksi lauseen konstituenttien keskinäinen järjestys. Tätä tukee myös se, että agenttiivisen predikaatin teko-verbin sisältävien nollalauseiden tulkinnat olivat hyvin kirjavia. Voidaan ajatella, että tässä mielessä erityisesti mahdollisuutta tai ei-agenttiivista tekemistä ilmaisevat nollasubjekttilauseet jäsenyvät S2-oppijoille usein muodon ja merkityksen kokonaisuuksina eli konstruktioina (vrt. Gries & Wulff 2005). Toisaalta adverbiaalien ja objektien riittävyttä asiointilan toteutumiseksi näissä lauseissa ei osattu läheskään aina tunnistaa: mahdottomien ja mahdollisten agenttiivisten luontevuus-erot ovat verrattain pieniä.

Kyselytestin avulla saimme lisää tietoa S2- ja S1-puhujien nollasubjektikäsitteistä. Tutkimuksemme perusteella nollasubjekttilauseiden luontevuus on vahvasti kytköksissä verbisemantiikkaan, ja näin ollen oppijoiden tietoisuus verbien ominaisuuksista edistää myös nollasubjekttilauseiden tunnistamista. Jatkossa olisi mielenkiintoista selvittää systemaattisesti suomenoppijoiden käsityksiä suomen sanajärjestyksestä ja sitä, millainen vaikutus lähtökielellä on nollapersoonalauseiden tunnistamisessa. Kuten tutkimuksemme osoittaa, eri menetelmien ja aineistojen yhdistäminen tuo uusia mahdollisuuksia kieliopin ilmiöiden tutkimiseen S2- ja S1-kielessä.

Lähteet

- Arkisyn = Suomenkielisten arkikeskustelujen morfosyntaktinen tietokanta [‘Database of Finnish Conversational Discourse’]. Tietokanta rakennettu Turun yliopistossa, aineisto Helsingin yliopiston Keskusteluntutkimuksen arkistosta ja Turun yliopiston Lauseopin arkistosta. Suomen kielen ja suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen oppiaine, Turun yliopisto. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2017022702>
- Bever, Thomas G. 1970. The cognitive basis for linguistic structures. – John R. Hayes (ed.). *Cognition and the Development of Language*. New York: John Wiley & Sons, 279–362.
- Bresnan, Joan 2007. Is syntactic knowledge probabilistic? Experiments with the English dative alternation. – Sam Featherston, Wolfgang Sternefeld (eds.). *Roots: Linguistics in Search of its Evidential Base*. Berlin: Mouton de Gruyter, 77–96.
- CEFR 2018 = Eurooppalainen viitekehys 2018. Täydennetty painos. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume with New Descriptors*. Council of Europe.
- Ellis, N. C. 2002. Reflections on frequency effects in language processing. – *Studies in Second Language Acquisition* 24 (2), 297–339. <https://doi.org/10.1017/S0272263102002140>
- Gehring, Sonja, Sanni Heinzmann, Sari Päivärinne, Taija Udd 2019. *Suomen mestari 3. Suomen kielen oppikirja aikuisille [‘Finnish Language Textbook for Adults’]*. Helsinki: Finn Lectura.
- Gries, Stefan Th., Stefanie Wulff 2005. Do foreign language learners also have constructions? – *Annual Review of Cognitive Linguistics* 3, 182–200. <https://doi.org/10.1075/arcl.3.10gri>
- Hakulinen, Auli 1987. Avoiding personal reference in Finnish. – Jeff Verschueren, Marcella Bertucelli-Papi (eds.). *The Pragmatic Perspective. Pragmatics & Beyond Companion Series 5*. Amsterdam: John Benjamins, 141–154. <https://doi.org/10.1075/pbcs.5.12hak>
- Helasvuo, Marja-Liisa, Lea Laitinen 2006. Person in Finnish: Paradigmatic and syntactic perspectives. – Marja-Liisa Helasvuo, Lyle Campbell (eds.). *Grammar from the Human Perspective: Case, Space, and Person in Finnish. Current Issues in Linguistic Theory*. Amsterdam: John Benjamins, 173–207. <https://doi.org/10.1075/cilt.277>

- Helasvuo, Marja-Liisa, Maria Vilkuna 2008. Impersonal is personal: Finnish perspectives. – Transactions of the Philological Society 106 (2), 246–289. <https://doi.org/10.1111/j.1467-968X.2008.00208.x>
- Hollander, Myles, Douglas A. Wolfe 1973. Nonparametric Statistical Methods. New York: John Wiley & Sons.
- ICLFI = International Corpus of Learner Finnish. Kansainvälinen oppijansuomen korpus. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-20140730163>
- Ivaska, Ilmari 2015. Edistyneen oppijan suomen konstruktiopiirteitä korpusvetoisesti: avainrakenteenanalyysi [‘Corpus-driven Approach towards Constructional Features of Advanced Learner Finnish: Key Structure Analysis’]. Annales Universitatis Turkuensis C 409. Turku: Turun yliopisto.
- Jaakola, Minna 2003. Kokijarakenteen kontrastointia [‘Contrasting the experience structure’]. – Lähivertailuja 13. Pirkko Muikku-Werner, Hannu Remes (toim.). Viro ja suomi: kohdekielet kontrastissa. Joensuu: Joensuun yliopisto, 167–177.
- Jokela, Hanna 2012. Nollapersoonalause suomessa ja virossa: Tutkimus kirjoitetun kielen aineistosta [‘Zero Person Clause in Finnish and Estonian: A Study on Written Language’]. Turun yliopiston julkaisuja, Annales Universitatis Turkuensis C/334. Turku: Turun yliopisto.
- Jokela, Hanna 2017. *Se*-pronomini muodollisena subjektina suomenoppijoiden teksteissä [‘Formal subject *se* from a Finnish learner’s viewpoint’]. – Lähivertailuja 27, 107–130. <https://doi.org/10.5128/LV27.03>
- Joronen, Piia 2007. Ärsyttävä kieli. Puhekieleen kohdistuvat affektiset kannanotot Ilta-Sanomien verkkokeskusteluissa. Pro gradu -tutkielma. Joensuu: Joensuun yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:joy-20090061>
- Junttila, Tanja 2017. Ongelma ratkaisi. Miten edistyneet suomenoppijat hallitsevat transitiivi- ja intransitiiviverbit? Pro gradu -tutkielma. Turku: Turun yliopisto.
- Klavan, Jane 2017. Pitting corpus-based classification models against each other: A case study for predicting constructional choice in written Estonian. – Corpus Linguistics and Linguistic Theory. [Ahead of Print.] <https://doi.org/10.1515/cllt-2016-0010>
- Laitinen, Lea 1995. Nollapersoona [‘The zero person’]. – Virittäjä 99 (3), 337–358.
- Laippala, Veronika, Aki Kyröläinen, Jenna Kanerva, Filip Ginter 2018. Dependency profiles in the large-scale analysis of discourse connectives. – Corpus Linguistics and Linguistic Theory. [Ahead of Print.] <https://doi.org/10.1515/cllt-2017-0031>

- Lappalainen, Hanna 2015. Omaa vai yhteistä? Nollapersoonaa, itseen viittaamisen rajat ja kategorisointi [‘Zero person, limits of self-referencing and categorization’]. – Marja-Leena Sorjonen, Anu Rouhikoski, Heini Lehtonen (toim.). Helsingissä puhuttavat suomet. Kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit. SKS:n toimituksia 1310. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 403–443.
- Lauranto, Yrjö 1995. Normi, rekisteri ja S2-opetus [‘Norm, register and Finnish as a second language teaching’]. – *Virittäjä* 99 (2), 261–263.
- Leino, Jaakko 2003. Antaa sen muuttua: Suomen kielen permissiivirakenne ja sen kehitys [‘The Finnish Permissive Construction and its Development’]. SKS:n toimituksia 900. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Löflund, Juhani 1998. Suomen kirjoitetun yleiskielen passiivi [‘The Passive in Standard Written Finnish’]. Turku: Åbo Akademis förlag.
- Martin, Maisa, Sanna Mustonen, Nina Reiman, Marja Seilonen 2010. On becoming an independent user. – Inge Bartning, Maisa Martin, Ineke Vedder (eds.). *Communicative Proficiency and Linguistic Development: Intersections between SLA and Language Testing Research*. Eurosla Monographs Series 1. European Second Language Association, 57–80. http://www.eurosla.org/monographs/EM01/57-80Martin_et_al.pdf (13.12.2019).
- Reiman, Nina 2011. Transitiivikonstruktio ikkunana syntaksin kehitykseen: Infniittiset rakenteet ja passiivi taidon indikaattoreina S2-oppijoiden teksteissä [‘Transitive construction in texts written by adult learners of L2 Finnish’]. – *AFinLA-e Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* 3, 142–157.
- Schütze, Carson T. 2016. *The Empirical Base of Linguistics: Grammaticality Judgments and Linguistic Methodology*. *Classics in Linguistics* 2. Berlin: Language Science Press. https://doi.org/10.26530/OAPEN_603356
- Seilonen, Marja 2013. Epäsuora henkilöön viittaaminen oppijansuomessa [‘Indirect References in Finnish Learner Language’]. *Jyväskylä Studies in Humanities* 197. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Seppänen, Eeva-Leena 2000. Sinä ja suomalaiset: yksikön toisen persoonan yleistävistä käytöstä [‘You and Finns: On the use of generic 2nd person singular’]. – *Kielikello* 3, 16–18.
- Siitonen, Kirsti 1999. Agenttia etsimässä. U-verbijohdokset edistyneen suomenoppijan ongelmana [‘In Search of an Agent. U-verb Derivations and Advanced Students of Finnish’]. *Suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja* 63. Turku: Turun yliopisto.
- Siitonen, Kirsti 2000. Nollapersoonalauseet edistyneen suomenoppijan käytössä ja tulkittavina [‘Zero person -sentences and advanced students of Finnish’]. – *Sananjalka* 42, 157–165. <https://doi.org/10.30673/sja.86620>

- Siitonen, Kirsti 2007. Suomen kielen ominaispiirteitä. – K. Merenluoto, Arja Virta, Pia Carpelan (toim.). Opettajankoulutuksen muuttuvat rakenteet. Ainedidaktiikan symposium 9.2.2007. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisu B:77. Turku: Turun yliopisto, 273–280.
- Siitonen, Kirsti, Maisa Martin 2012. Suomen kielen U-verbit taitotason indikaattorina [‘U-system verbs as indicators of proficiency level’]. – *Lähivertailuja* 22, 369–406. <https://doi.org/10.5128/LV22.13>
- Tuomikoski, Risto 1971. Persoona, tekijä ja henkilö [‘Person in Finnish grammars’]. – *Virittäjä* 75 (2), 146–152.
- Varjo, Mikael, Karita Suomalainen 2018. From zero to ‘you’ and back: A mixed methods study comparing the use of two open personal constructions in Finnish. – *Nordic Journal of Linguistics* 41 (3), 333–366. <https://doi.org/10.1017/S0332586518000215>
- Varjo, Mikael 2019. It takes all kinds to make a zero: Employing Multiple Correspondence Analysis to categorize an open personal construction in conversational Finnish. – *Corpus Linguistics Research* 5, 55–87. <https://doi.org/10.18659/CLR.2019.5.03>
- Vilkuna, Maria 2000. Suomen lauseopin perusteet [‘The Basics of Finnish Syntax’]. Toinen, korjattu painos. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 90. Helsinki: Edita.
- VISK = Hakulinen, Auli, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen, Irja Aho 2008. Iso suomen kielioppi [‘Comprehensive Grammar of Finnish’]. Verkkoersio. SKS:n toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php> (13.12.2019).
- White, Leila 2010. Suomen kielioppia ulkomaalaisille [‘Finnish Grammar for Foreigners’]. 8. painos. Helsinki: Finn Lectura.

The plausibility of zero-subject constructions from the point of view of L2 learners of Finnish

MIKAEL VARJO, HANNA JOKELA

University of Turku

Employing a questionnaire, we investigate how well the advanced learners of Finnish recognize different zero-person constructions and what kind of zero-person constructions the L2 speakers of Finnish find the most plausible. While doing so, we also experiment with different exercise types and explore how they could benefit the L2 research.

The zero person often receives less attention than the passive voice in the L2 textbooks of Finnish, which may be due to the difficulty of approaching it because of the lack of specific structural features. In the L2 teaching of Finnish, this has led to the emphasizing of certain types of zero-person constructions, such as those containing a modal verb. However, since the zero person (and the zero subject) is a very frequent phenomenon in both everyday speech and in more formal language use, recognizing it and its contexts of use is essential also for the learner language.

Our questionnaire makes use of a corpus study of spoken language data. Our results suggest that the interpretation of zero-person constructions is often difficult for the L2 learners of Finnish and that the interpretation is primarily affected by verb semantics and not by the other constituents nor their order in the clause.

Keywords: Finnish as a second language; subjectless; verb semantics; zero person; questionnaire

Mikael Varjo

Suomen kieli ja kulttuuri
20014 Turun yliopisto, Finland
mavarj@utu.fi

Hanna Jokela

Suomen kieli ja kulttuuri
20014 Turun yliopisto, Finland
hakajo@utu.fi